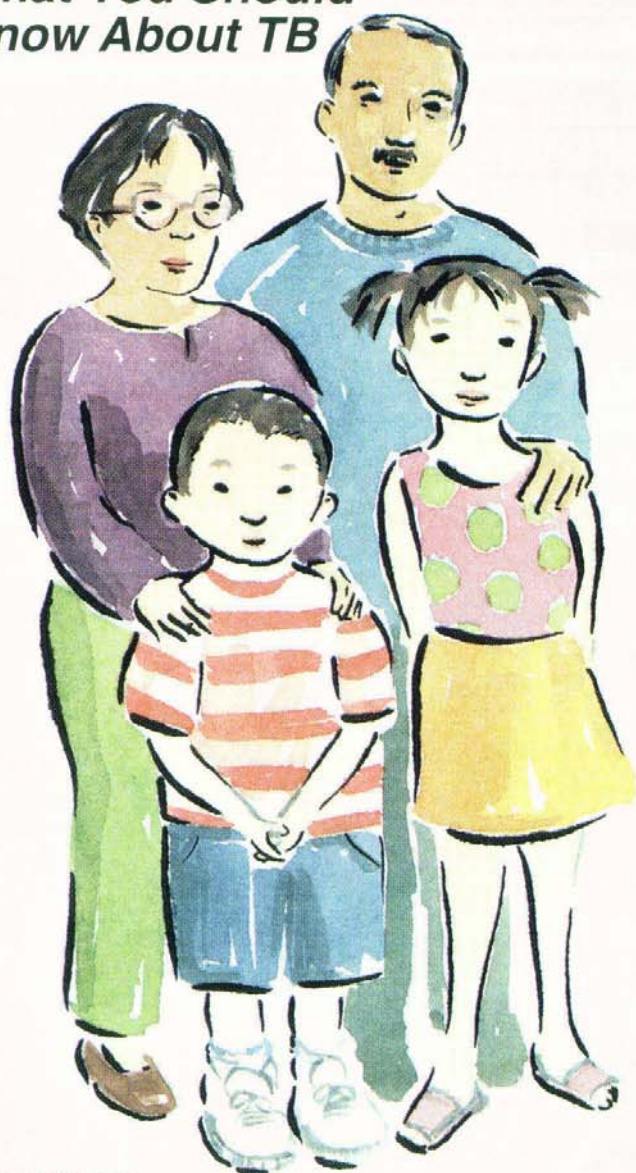

Ania Dagiti Masapul a Maammuan Tayo Maipapan Iti Sarut (TB)

*What You Should
Know About TB*

Ilocano

AAPCHO

Association of Asian Pacific Community Health Organizations

Kapaysuanan maipapan iti sarut

Ti sakit a sarut apektaran na amin a tattao. Ubbingman wenno nataengan, aniaman a puli, nabaknangman wenno pobre. Dito Estados Unidos tinawen a nasurok nga 23,000 a tattao ti addaan iti sarut. Ngem itattan a panawen, gapu iti moderno a medecina, *iti sakit a sarut ket maagasanen*. No adda sarut yo ket saan kayo a citizen dito, mabalin a maagasan kayo ket saan kayo a mapapanaw dito.

Ania iti sarut?

Iti sarut wenno TB ket maigapu iti mikrobyo a “tuberculosis bacilli.” Sakit daytoy a mangdadael iti bara wenno dadduma pay a partes ti bagim ken makaited iti grabe a sakit.

Kasano a maiwaras iti sarut?

Iti sarut ket maiwaras no dagiti tattao nga addaan iti aktibo a mikrobyo iti barada ket

agguyekda, agbaeng wenno tumuprada kadagiti dalaldalan ket maiyangin dagitoy a mikrobyo. Dagiti tattao a makalang-ab kadagitooy a mikrobio ket maakaran da metten.

Maakaran ka iti sarut no kanayon nga inaldaw a makilangen ken nadekketka iti tao nga adda sarutna. Kaaduan a tattao ket maakaranda iti sarut no kanayon da a makilangen iti tao nga adda sarutna, kas koma kadagiti miembro iti pamilia, asawa, gayyem wenno nadekket a katrabahuan.

Saan ka a maakaran iti sarut kadagiti aguyek iti uneg ti bus wenno restoran. Saan a maiyakar babaen iti pannaki-alamano, pannakisinnublat kadagiti pinggan, kutsara, baso wenno badbado.

Ania dagiti pagilasinan iti sarut?

Iti sarut apektaran na iti aniaman a parte iti bagi ngem ti bara isu ti kangrunaan a maapektaran. Iti tao nga adda iti sarut na ket mangrugi a makarikna kadagiti sumagmamano wenno amin kadagitooy a sintomas:

- kanayon a mabanbannog
- gurigor
- bumaba ti timbang
- kanayon nga aguyek
- aglingling-et iti rabii
- awan ti ganas a mangan
- namaga nga uyek
- agtupra iti dara
- nabasa nga uyek
- nasakit iti barukong

Ania ti masasao nga impeksiyon ti sarut?

Ti adda impeksiyon na iti sarut ket kayat na a saw-en a digiti mikrobyo ti sarut ket nakastrek dan iti bagi, ngem saan da pay nga aktibo. Kalpasan a makastrek iti bagi, kadaywan nga ti depensa ti bagi ket kontrolen na dagitoy a mikrobyo iso a palikawan na ida iti diding nga aramiden na kasla iti keggang a rumwar no adda sugat. Mabalin met dagiti mikrobyo nga agbiag ngem saan da nga aktibo idia uneg ti diding aglabas man iti adu a taw-en. Aginggana saan nga aktibo dagitoy a mikrobyo, saandaka met a masaktan ken saan da pay a maiyakar iti sabali a tao. Sika ket *naimpeksiyonan* dagiti mikrobyo, ngem awan iti sakitmo. Mabalin pay a saan mo nga ammo a *naimpeksiyonan* ka. Milyon nga Amerikano ket adda impeksiyonda iti sarut ngem kaadwan na ket saan nga aktibo dagiti mikrobyo da. Ngem no awan ti panag-asikaso nga agasan iti sarut, adda posibilidad nga agginggana tungpal biag ket addaan iti sakit nga sarut.

Ania ti sakit a sarut?

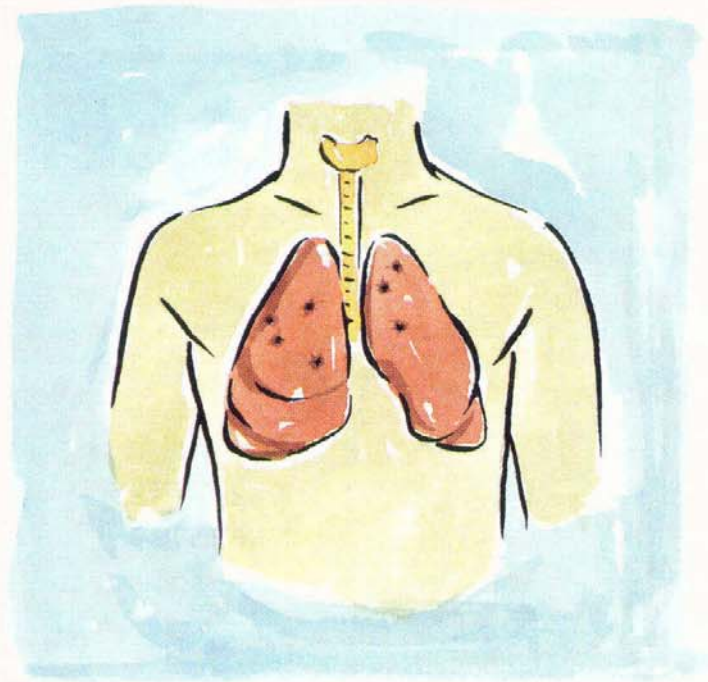
Ti sarut ket sakit a seryoso maygapo kadagiti aktibo a mikrobyo na. Mabalin nga agsarut a dagus ti maysa a tao kalpasan a makastrek dagiti mikrobyo iti bagi no nakapoy ti depensa iti bagi na. Mabalin met nga aglabas pay iti adu a taw-en, no kumapsot iti depensa ti bagi, santo agaktibo dagiti mikrobyo a saan a dati nga aktibo. Daytoy a sitwasyon ket mabalin a maigapo ti panagidad ti tao, adda seryoso a sakit, panagabusu iti arak wenno dagiti maiparit nga ag-agas, wenno adda impeksiyon a HIV. No ultimo a kimmapsot ti depensa, ket agaktibo

dagiti mikrobyo, makaruar dan to metten idiy diding dan, sadanto umado ket dadaelen dan ton ti bara wenno ti nadumaduma a partes ti bagi makaalis ti sabali nga tao.

Ania dagiti mabalin a pangduktal iti sarut?

1. Tuberculin Skin Test (PPD): Ibagana no iti mikrobyo iti sarut ket addadan iti bagi. Iti bassit a likido ket ma-ineksiyon iti babaen iti kudil ti takiag. Kalpasan ti dua wenno tallo nga aldaw, mainspeksiyon ti takiag. No bassit wenno awan ti nagbaliwan ti takiag, awan ti mikrobyo ti sarut iti bagi. Ngem no ti na-ineksiyonan ket nalabbaga ken lumteg, addaanka iti mikrobyo iti sarut. Kasapulan ngarud a ma-x-ray ta barukong tapno maamuan no adda wenno awan ti sarutmo.

2. X-ray Ti Barukong: No adda sarutmo, mabalin nga adda idta baram. Ti x-ray ti barukong ket ipakita na ti doktor no adda-anka kadagiti sintomas iti sarut. Saan naka a dangran ti x-ray wenno saan mo met a marikna.

3. Ti Examin Ti Tupra: Ipakitana no ti mikrobyo ti sarut ket adda da iti napalet nga turkak no ti tao ket aguyek.

Siasino dagiti masapul nga ag-eksamen ti sarut?

- dagiti tao nga inaldaw aldaw nga makilangen kadagiti addaan iti aktibo a sarut.
- tattao nga addaan ti sintomas ti sarut.
- tattao a makasapul para iti trabaho wenno eskuela-anda.
- tattao a nakapsut ti depensa ti bagida wenno addada sabali a sakit.
- dagiti nay-yanak iti sabali nga lugar wenno ili ken dagitt nataengan idia lug-lugar nga uso iti sakit nga sarut.

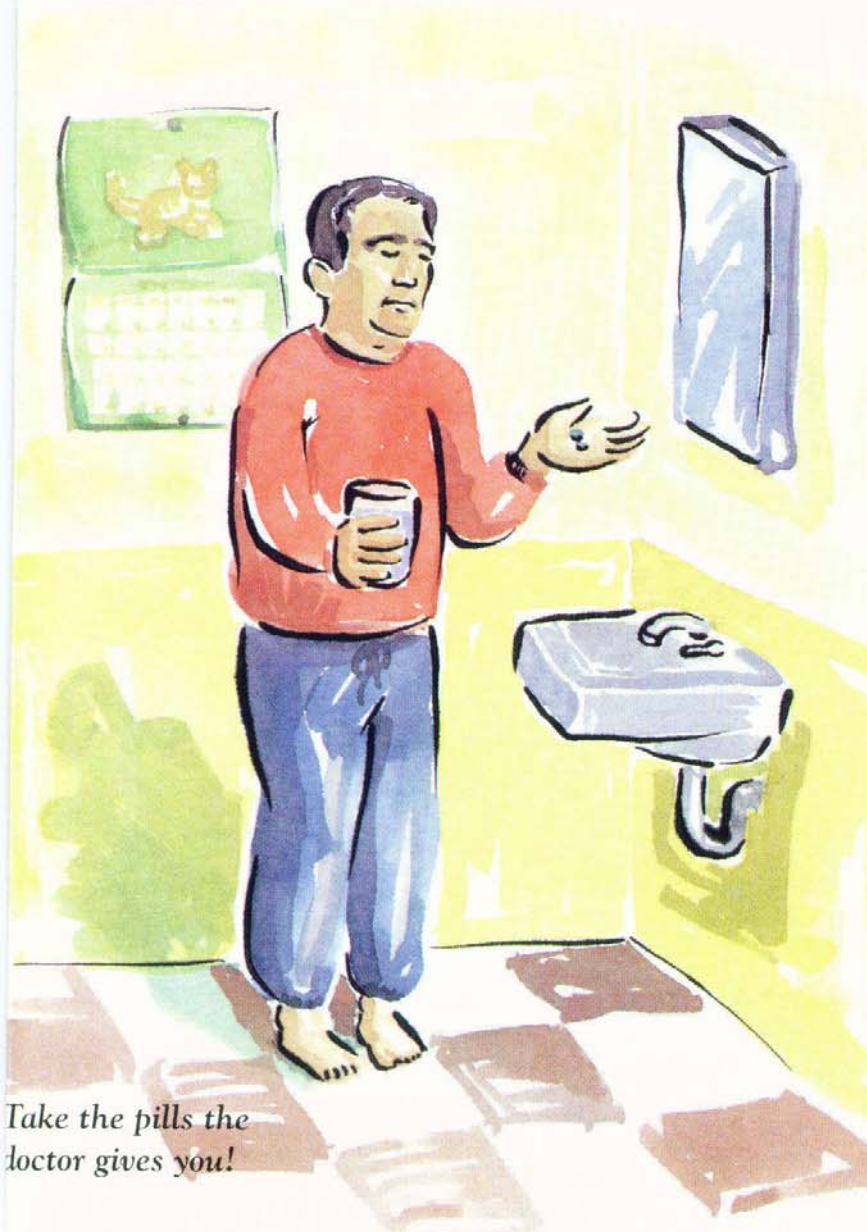
Kasano a maagasan ti sarut?

Adda dagiti agas a manglaban ti sarut, mabalin a pildoras, likido nga inumen wenno ineksiyon.

Ti sarut maagasan laeng no ti pasyente ket tomarena dagiti pildoras a kas imbaga ti doktor.

Apay nga importante dagiti pildoras?

No ti pasyente ket isardengna ti agtomar ti pildoras nga awan ti pammalubos iti doktor, mabalin nga agsubli ti sarutna ket nakarkaron ton ti sarutna. Mabalin pay nga umadu ken

*Take the pills the
doctor gives you!*

pumigsa dagitoy a mikrobyo a sarut ket narigrigat da a ma-agasan. Isu a masapul a tumaren dagiti pildoras nga ited ti doktor kadakayo.

Ti klinika

Kaaduan kadagiti pasyente a saan a mapan iti ospital ket masapul a regular a bumisitada iti klinika. Kalpasan ti pinagawid dagiti naospital, masapul a mapanda bumisita ti klinika kalpasan ti sumagmamano a bulan a kas imbaga ti doktor da. Ti pinagbisita ti klinika, mabalin nga alaenna iti maysa nga oras wenno nasursurok. Ngem iti pinagbisita iti klinika ket importante unay. Tumulong nga mangpadaras iti pan-nagimbag iti pasyente.

No masapul yo pay ti dadduma nga impormasyon maipanngep iti pinagduktal iti sarut ken pinnagagas, pangnga-asiyo ta tumawag kayo iti lokal nga klinika ti salun-at.

Clinic address, phone # and clinic hours:

This publication was made possible by grant number U23/CCU909880 from the Center For Disease Control and Prevention. Its contents are solely the responsibility of AAPCHO and do not necessarily represent the official view of CDC. The contents have been modified from San Francisco Health Center #4 and New York City Health Department TB brochures. This brochure is available in English, Chinese, Vietnamese, Korean, Tagalog and Ilocano languages. To receive a sample, please contact AAPCHO at (510) 272-9536. (9/95)
Illustrations: Prescott Chow